

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและยังเป็นอุตสาหกรรมเริ่มต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยรวมถึงหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวันฮ่องกง อันเนื่องมาจากเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างการผลิตตั้งแต่อุตสาหกรรมต้นน้ำต่อเนื่องไปจนถึงปลายน้ำทำให้เกิดผลการเชื่อมโยง (Linkage Effect) ไปยังอุตสาหกรรมอื่นๆ โดยการผลิตสินค้าหลายชนิดหลายประเภทให้กับอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น ด้านการเกษตร การแพทย์ ยานยนต์ กีฬา เป็นต้น หากจะพิจารณาถึงโครงสร้างการผลิตของอุตสาหกรรมสิ่งทอสามารถแบ่งออกได้เป็นสามขั้นหลักๆ คือ ขั้นที่หนึ่ง อุตสาหกรรมขั้นต้น (Upstream) ผลผลิตในขั้นนี้คือเส้นใยธรรมชาติและเส้นใยประดิษฐ์ ขั้นที่สอง อุตสาหกรรมขั้นกลาง (Midstream) ผลผลิตในขั้นนี้คือเส้นด้ายและผ้าผืนทั้งชนิดที่เป็นผ้าทอและผ้าถักและการผลิตขั้นสุดท้าย อุตสาหกรรมขั้นปลาย (Downstream) ผลผลิตที่ได้ก็คือเสื้อผ้าสำเร็จรูปและเครื่องนุ่งห่มซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่จะตกถึงมือผู้บริโภคนั่นเองแต่สินค้าที่สำคัญและมีบทบาทในการค้าโลกมากที่สุดก็คือเสื้อผ้าสำเร็จรูปเนื่องจากการผลิตในอุตสาหกรรมขั้นนี้จะมี ความแตกต่างจากการผลิตในอุตสาหกรรมขั้นต้นและขั้นกลางอันเนื่องมาจากลักษณะของการผลิตโดยส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตที่ต้องใช้แรงงานอย่างเข้มข้น (Labors Intensive) ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่ประเทศไทยเองก็มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) ด้วย ประกอบกับลักษณะของการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปก็ยิ่งส่งผลทำให้อุตสาหกรรมขั้นนี้เป็น อุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาในแต่ละประเทศทั้งในแง่ของการสร้างงานและสร้าง รายได้ให้กับประเทศจากการส่งออกรวมทั้งการบริโภคภายในประเทศโดยเสื้อผ้าสำเร็จรูปยังเป็น สินค้าส่งออกของไทยที่สำคัญมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1985 โดยในปี ค.ศ. 2006 ตามการรายงานของ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ ประเทศไทยมีตลาดส่งออกหลักที่สำคัญคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีส่วนแบ่งตลาดอยู่ที่ร้อยละ 50.9 รองลงมาคือกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป (EU25) มีส่วนแบ่ง ตลาดอยู่ที่ร้อยละ 27.1 และญี่ปุ่นเป็นอันดับสามมีส่วนแบ่งตลาดอยู่ที่ร้อยละ 5.7

ตารางที่ 1.1
บทบาทของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
ต่อระบบเศรษฐกิจไทยก่อนการยกเลิก ความตกลงว่าด้วยสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

(มูลค่า: ร้อยละ)

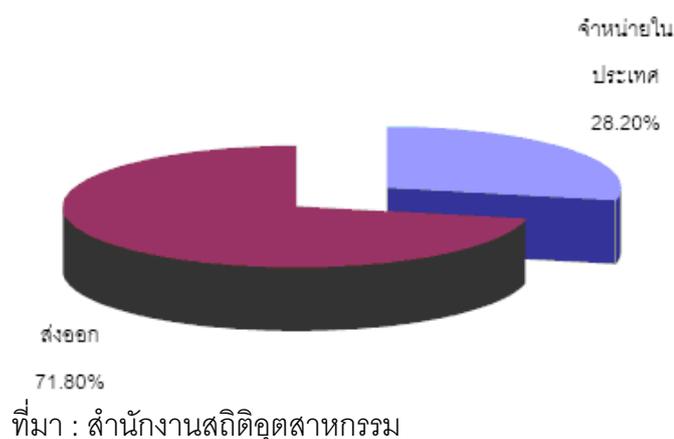
รายการ	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003
สัดส่วนต่อ GDP ต่อภาคอุตสาหกรรม	21.2	20.5	16.0	13.3	13.0	12.3	11.2
สัดส่วนต่อการจ้างงานของทั้งภาคอุตสาหกรรม	30.2	31.1	26.1	24.4	22.8	21.5	21.3
สัดส่วนต่อการส่งออกรวม	9.0	15.0	11.6	8.1	8.1	7.6	6.8

ที่มา: กองอุตสาหกรรมสิ่งทอ กระทรวงอุตสาหกรรม

พิจารณาจากตารางที่ 1.1 อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มของไทยยังมีสัดส่วนต่อ GDP สูงกว่าร้อยละ 20 ต่อสัดส่วน GDP ต่อภาคอุตสาหกรรมและมีสัดส่วนของการจ้างงานสูงถึงร้อยละ 30 ของการจ้างงานรวมในภาคอุตสาหกรรมในประเทศในช่วงปี ค.ศ. 1985 และ 1990 ถึงแม้ว่าร้อยละต่อสัดส่วนต่อการส่งออกจะลดลงแต่มูลค่าการส่งออกกลับเพิ่มสูงขึ้นโดยในปี ค.ศ. 2003 มีมูลค่าการส่งออก 226,433 ล้านบาทในขณะที่เมื่อเปรียบเทียบกับปี ค.ศ. 1990 ที่มีมูลค่าการส่งออกเพียง 89,300 ล้านบาทประกอบกับจากรายงานของศูนย์วิจัยกสิกรไทยเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2008 ยังเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปเนื่องจากสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกตกปีละประมาณ 3,000 พันล้านบาทหรือร้อยละ 2.2 ของการจ้างงานทั้งประเทศ ทั้งนี้จากข้อมูลของการส่งออกยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทต่อภาคการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะในแง่ของปริมาณรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศและภาวะของการพึ่งพิงการค้าระหว่างประเทศ โดยหากพิจารณาภาพที่ 1.1 ซึ่งแสดงสัดส่วนการจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูปของไทย พบว่ามีการผลิตเพื่อการส่งออกถึงร้อยละ 71.80 และจำหน่ายในประเทศร้อยละ 28.20 ของการผลิตทั้งหมด ซึ่งสัดส่วนของการส่งออกจึงเป็นตัวชี้วัดของภาวะอ้างอิงกับภาคต่างประเทศที่สูง

อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มมีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงกับช่วงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างเด่นชัด วิวัฒนาการของอุตสาหกรรมของไทยได้รับผลกระทบทั้งจากการใช้นโยบายของรัฐบาลภายในประเทศและจากภายนอกที่สำคัญโดยจากการที่การค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มได้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของข้อตกลงการค้าสิ่งทอระหว่างประเทศหรือ MFA ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.1974 โดยข้อตกลง MFA ถือได้ว่าเป็นข้อตกลงที่เป็นมาตรการกีดกันทางการค้าของประเทศพัฒนาแล้วเนื่องจากในทางปฏิบัติได้มีการออกกฎระเบียบโดยการกำหนดโควตาการนำเข้าโดยให้ประเทศผู้ส่งออกจำกัดปริมาณการส่งออกของตนเองโดยสมัครใจ (Voluntary Export Restraints :VER) และประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกภาคีเมื่อปี ค.ศ.1976 เมื่อถูกกำหนดโควตาการส่งออกก็ส่งผลให้ประเทศไทยเกิดข้อจำกัดและไม่สามารถขยายการส่งออกในข้อตกลงที่ประเทศไทยมีข้อตกลงการค้าสิ่งทอทวิภาคีกับประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ 18 ประเทศได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป (15 ประเทศ) แคนาดาและนอร์เวย์ได้เช่นกัน จนกระทั่งเมื่อการเจรจาการค้าของแกตต์รอบอุรุกวัย (Uruguay Round) สำเร็จลงเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ปี ค.ศ.1993และเริ่มมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) โดยผลของการเจรจาได้มีการลงนามในความตกลงว่าด้วยสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม (Agreement on Textiles and Clothing: ATC) เพื่อให้การค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มของโลกดำเนินไปอย่างเสรีและยกเลิกการควบคุมโควตาทั้งหมด โดยค่อยๆยกเลิกภายในระยะเวลาปรับตัว 10 ปี (Transition Period) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1995-2004 ข้อตกลงว่าด้วยสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มดังกล่าวได้มีการยกเลิกตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ปี ค.ศ. 2005 เป็นต้นมา

ภาพที่ 1.1
สัดส่วนการจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูปไทย 2007 (สัดส่วน: ร้อยละ)

จากการที่สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มได้มีการดำเนินการค้าในยุคการค้าเสรีตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2005 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการแข่งขันในตลาดสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มโลก ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นโดยปราศจากเรื่องโควตา ประเทศที่มีต้นทุนในการผลิตต่ำได้เปลี่ยนเป็นประเทศที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบซึ่งการค้าในยุคเสรีส่งผลให้เกิดทั้งประเทศที่ได้รับประโยชน์และมีประเทศผู้เสียประโยชน์จากการสูญเสียส่วนแบ่งทางการตลาดดังนั้นรูปแบบการค้า (Pattern of trade) และสัดส่วนการค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในยุคการค้าเสรี แต่ละประเทศมีมาตรการในการรักษาส่วนแบ่งทางการตลาดและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างไร รวมทั้งประเทศไทยได้รับผลกระทบจากรูปแบบการค้าที่เปลี่ยนไปและมีแนวทางการปรับตัวเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างไรจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะทำการศึกษาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบการค้า (Pattern of trade) อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ภายหลังยุคการค้าเสรีสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
2. เพื่อศึกษาการเกิดการเปลี่ยนแปลงทิศการค้า ปริมาณการค้าภายหลังยุคการค้าเสรีสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มรวมทั้งการปรับตัวของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จไทย

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตการศึกษารูปแบบการค้าของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มภายใต้การยกเลิกความตกลงว่าด้วยสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม (Agreement on Textiles and Clothing: ATC) ฉบับนี้จะทำการศึกษาทั้งทางด้านปริมาณการนำเข้า การส่งออกและข้อมูลต่างๆ เพื่อให้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ในการศึกษาโดยมีขอบเขตดังนี้

1. รายการสินค้าที่ทำการศึกษาโดยอ้างอิงพิกัดทางด้านศุลกากรซึ่งมีรหัสสินค้าแบบ Harmonized System หรือ ระบบ HS ภายใต้สินค้ากลุ่มเครื่องนุ่งห่ม (Clothing) โดยการศึกษาครอบคลุม Harmonized System Digits เป็นสองลักษณะคือ

1.1 หมวดเสื้อผ้าสำเร็จรูป คือ HS-61¹, HS-62² เพื่อศึกษาภาพรวมของอุตสาหกรรม

1.2 สินค้าที่ทำการศึกษาจะศึกษาข้อมูลเชิงลึกของหมวดเสื้อผ้าสำเร็จรูปคือ HS-61 และ HS-62 เนื่องจากมีมูลค่าทางการตลาดสูงสุด (ร้อยละของโครงสร้างการส่งออกไทยในปี ค.ศ. 2006 มีค่าเท่ากับร้อยละ 29.95)³ ทั้งนี้งานศึกษานี้มุ่งเน้นศึกษาในหมวดสินค้า HS-61 และ HS-62 โดยระบุพิกัดสินค้า 6 digits ซึ่งถือได้ว่ามีมูลค่าส่งออกสินค้าอันดับแรกของไทยและเป็นสินค้าที่มีการผลิตด้วยฝีมือชั้นสูงและเป็นที่ยอมรับในการสวมใส่ซึ่งสินค้าที่ดำเนินการศึกษาประกอบด้วยสินค้า⁴ ดังต่อไปนี้ประกอบด้วย

1. HS - 610990

2. HS - 610910

3. HS - 620442

4. HS - 611020

5. HS - 611030

¹ HS 61 คือ เครื่องแต่งกายและของที่ใช้ประกอบเครื่องแต่งกายลักษณะนิตหรือแบบโครเซต

² HS 62 คือ เครื่องแต่งกายและของที่ใช้ประกอบเครื่องแต่งกายที่ไม่ลักษณะนิตหรือแบบโครเซต

³ อ้างอิงข้อมูลจาก Global Trade Atlas

⁴ ดูรายละเอียดและตัวอย่างของกลุ่มสินค้าภายใต้ระบบ HS-6 digits ตามรายละเอียดการวิเคราะห์รายพิกัดสินค้าในบทที่ 3 ของงานวิจัยฉบับนี้

ทั้งนี้เนื่องจากพิกัดสินค้า HS - 6110, 6109 มีมูลค่าทั้งการนำเข้าและส่งออกสูงสุด โดยพิจารณาจากตารางที่ 1.2 และ 1.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 1.2

มูลค่าส่งออกสินค้า 5 อันดับแรกหมวด HS- 61 ของไทย

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

HS	1998	1999	2000	2001	2002	2003
6110 เสื้อเจอร์ซี เสื้อกั๊ก พลุโอเวอร์	323.94	289.47	345.68	362.02	300.66	297.98
6111 เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเด็ก	259.04	287.73	308.1	318.49	270.12	219.86
6109 เสื้อในกลุ่ม ที่เช็ด เสื้อชั้นใน	164.36	180.86	184.91	169.35	179.98	211.59
6105 เสื้อที่เช็ดเด็กหรือบุรุษ	303.27	252.05	240.75	213.73	193.32	193.95
6103 เสื้อสูท เสื้อแต่งกายเป็นชุด	124.28	117.62	98.67	105.7	122.56	129.54

ที่มา: World Trade Atlas

ตารางที่ 1.3

มูลค่านำเข้าสินค้า 5 อันดับแรกหมวด HS- 61 ของไทย

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

HS	1998	1999	2000	2001	2002	2003
6110 เสื้อเจอร์ซี เสื้อกั๊ก พลุโอเวอร์	22.72	32.44	36.94	35.35	31.29	21.7
6109 เสื้อในกลุ่ม ที่เช็ด เสื้อชั้นใน	3.21	6.43	9.78	10.63	13.15	16.06
6114 เสื้อผ้าอื่น ๆ ถักแบบนิตหรือโครเซต	2.89	6.74	11.22	10.5	12.9	14.82
6117 ของใช้ประกอบเครื่องแต่งกายและผ้าคลุมไหล่	6.96	5.9	5.34	6.99	8.25	10.95
6106 เสื้อเบลาส์ เชิ้ตของสตรีหรือเด็ก	1.51	1.18	1.2	1.59	1.32	2.66

ที่มา: World Trade Atlas

2. ระยะเวลาที่ทำการศึกษาแบ่งออกเป็นสองช่วงคือ ช่วงก่อนการยกเลิกข้อตกลงว่าด้วยสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มปี ค.ศ.1995-2004 และช่วงหลังการยกเลิกข้อตกลงว่าด้วยสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มปี ค.ศ.2005 - 2009 โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นทั้งหมด 3 ระยะดังนี้

2.1 ศึกษาช่วงเริ่มต้นของการกำหนดโควตาการส่งออก

2.2 ศึกษาในช่วงของความตกลงว่าด้วยสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มช่วง Transition Period โดยเริ่ม 1 มกราคม ค.ศ.1995 -31 ธันวาคม ค.ศ.2004

2.3 หลังช่วงความตกลงว่าด้วยสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มโดยเริ่ม 1 มกราคม ค.ศ. 2005 - 31 ธันวาคม ค.ศ. 2008

3. ประเทศที่เป็นตัวแปรหลักในการศึกษาเป็นผู้ค้าหลักของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มโลก โดยศึกษาตลาดสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำเข้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มรายใหญ่ของโลก โดยมีสัดส่วนการนำเข้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มกว่าร้อยละ30 ของการนำเข้าสิ่งทอจากตลาดโลกทั้งหมด และ สหภาพยุโรป (EU 25)

1.4 กรอบการวิเคราะห์และวิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Method) และใช้วิธีการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงปริมาณการค้าในด้านมูลค่าปริมาณการนำเข้า การส่งออกและรูปแบบการค้า (Trade Pattern) ที่เปลี่ยนไปตามขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาปริมาณการนำเข้าและการส่งออกของโลกและการเปลี่ยนแปลงด้านมูลค่าอันเป็นผลในการเกิดรูปแบบการค้าโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis)

2. ศึกษามูลค่าการนำเข้าและการส่งออกของตลาดสหรัฐอเมริกาและ สหภาพยุโรป (EU 25) เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงด้านปริมาณอันเป็นผลในการเกิดรูปแบบการค้าโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis)

3. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการค้าของไทยโดยศึกษาจากข้อมูลของการนำเข้าและการส่งออกของไทยไปยังคู่ค้าต่างๆโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis)

1.5 ข้อมูลและแหล่งที่มาข้อมูล

ดำเนินการศึกษาโดยใช้แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากหน่วยงานราชการ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมศุลกากร สมาคมผู้ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปไทย สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ กรมส่งเสริมการค้าส่งออก กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ รวมถึงเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยลักษณะข้อมูลจะเป็นเอกสารประเภทหนังสือ บทความ บทวิเคราะห์ งานวิจัยเฉพาะเรื่อง วิทยานิพนธ์ หรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆที่เกี่ยวข้องและห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ International Textile Manufacturers Federation และ ผลงานวิจัยผ่านทางอินเทอร์เน็ต เช่น WTO, UN

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบรูปแบบการค้า (Pattern of trade) อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มภายหลังยุคการค้าเสรีสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มและแนวโน้มการค้า
2. เพื่อทราบการถึงผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการค้าในรูปแบบใหม่กับยุคก่อนการค้าเสรีและการปรับตัวของผู้ประกอบการไทย